

Falu Kristine kyrka

När Falun fick sina stadsrättigheter år 1641 var staden med sina drygt 6 000 invånare i storlek den andra staden i riket. För den växande stadens befolkning förutsågs redan 1624 att Kopparbergs kyrka skulle bli alltför trång och att ytterligare en kyrka behövdes. Det efterlängtrade kyrkbygget blev under 1630-talet alltmer diskuterat och på olika vis förberett. När man i början av 1640-talet ville motivera understöd till en ny kyrka, talade man om hur åhörarna vid Stora Kopparbergs kyrka saknade tak över huvudet och "stundom i hopar fingo stå ute på kyrkogården". Först sedan staden fått sina stadsrättigheter blev kyrkbygget vid torget ekonomiskt tryggt genom framför allt en stor donation av drottning Kristina och kunde på allvar under landshövdingen och riksrådet Johan Berndes och borgmästaren Gert Lårmans ledning sättas i gång 1642.

Till Falun med dess gruva hade alltsedan medeltiden kontinenten kommit genom en betydande tysk invandring. Den invandringen gav för det stora byggnadsprojektet Kristine kyrka också kontakter med internationell byggnadsexpertis. En av Stockholms största företagare i byggnadsbranschen var den tyskfödde murarmästaren Hans Förster. I Stockholm hade han varit verksam vid bl a Stockholms slott och ett flertal adelspalats. Där hade han också fullbordat Jakobs kyrka, som har många beröringspunkter med den nya kyrkan i Falun. Kontraktet med Hans Förster innehåller detaljerade föreskrifter rörande kyrkans mått och utförande. Dessa hänför

J. Hellesens tonlitografi från 1859 visar kyrkans provisoriska torn efter branden år 1711. Tornet byggdes om 1864.

till en "Scamplun", ritning, som tyvärr ej har påträffats. Men allt talar för att ritningens upphovsman var Hans Förster.

Kyrkan med sitt stilideal har kommit att betecknas som "ett nationalmonument i stormakstidens Sverige". Huvudbaneret i kyrkan för landshövding Gustaf Duwall erinrar om stormaktstiden. Något hastverk blev inte kyrkbygget. År 1651 var kyrkans huvuddel med valvslagning och taktäckning på väg att fullbordas. Hösten 1655 utverkades biskopens tillstånd att ta kyrkan i bruk och 1 söndagen i Advent firades där för första gången högmässa.

Hans Förster fick inte uppleva kyrkans fullbordan. Han avled året efter att följande minnesplatta kommit på plats i kyrkan i norra sidoskeppets vägg mot sakristian: HANS FORSTER DIESER KIRCHEN MAURER UND BAUMESTER ANNO CHRISTI 1652. Arbetet med kyrkan slutfördes under ledning av Hans Försters gesäll, tysken Jürgen Fischer, som hela tiden verkat som arbetsledare. Det var också han som ritade och byggde tornet.

Till kyrkans inredning och inventarier knöts också periodiskt mer eller mindre framstående tyska yrkesmän. Träskulpturerna i prunkande barockstil till predikstol och altartavla, korskrank och orgelfasad har, åtminstone i huvudsak, en holsteinsk mästare, Ewert Friis. Kyrkans äldsta orgel är ett verk av de tyska orgelbyggarna Jöran Spette och Franz Boltz med fasad av Martin Redtmer. Orgelläktarens ursprungliga allegoriska figurer är utförda av den tyske bildhuggaren Peter Schultz.

Om ett stort kyrkbygge på ovan nämnt sätt inneburit förbindelser utåt, så är det också naturligt att det satte krafter i rörelse på nära håll. Det ojämna och skeva teglet slogs på Rankhyttans tegelbruk grundat av Anthony Trotzig. Den röda kalksten, som användes framför allt i kyrkans pelare, kom från Rättvik under överinseende av stenhuggaren Simon Hack från Boda, invandrad från Estland. Kopparen till kyrktaket kom från Falu gruva sedan den förädlats i Avesta.

Kristine kyrka är en välvd hallkyrka med förhöjt mittskepp av samma typ som S:t Jakobs kyrka i Stockholm. När det gäller medeltida valv finns ingen kyrka som har så många stjärnvalv som Stora Kopparbergs kyrka. Kan dessa medeltida valv också ha inspirerat vid byggandet av Kristine kyrka? Byggnadstekniskt var stjärnvalven en god lösning på takvälvningen. Men Försters murnings-

teknik avviker från den medeltida valvslagningstraditionen genom att han inte använde synliga tegelribbor i konstruktionen utan lät valvkapporna möta varandra utan mellanliggande valvbågar, s.k. gratteknik. Kännetecknande för Förster i Kristine kyrka är också att han blandade olika figurationer av stjärnvalv: kryssvalv, åttadelade valv, fyruddiga stjärnvalv, åttauddiga stjärnvalv samt nätvalv.

Kristine kyrkas tvärskepps murar ligger i liv med kyrkans norra och södra murar. Till det långsmala koret sluter sig en sakristia i norr och i söder ett utrymme med pentry och förråd. Kalkstenskolonnerna och de skickligt utformade valven ger en särskild karaktär åt kyrkorummet. Efter en brand byggdes en ny tornspira 1864 efter ritning av CF Åbom. En genomgripande restaurering av Carl Möller ägde rum 1903-06. Det är nu kyrkans interiör, efter anvisning av slottsarkitekten Agi Lindergren, fick sin klarblå färg. En blå färg hade tidigare funnits på vindfängen i norr och söder. Den nya blå färgen i hela kyrkan väckte dock starka reaktioner och protester liksom också förändringarna på altarpupsatsen och predikstolen. Den tidigare vitmålade predikstolen förgylldes. Altarpupsatsen, som också den varit vitmålade, blev föremål för färguppläggning och förgyllning. Andra förändringar som hörde restaureringen till var att de fyra fönstren i koret fick glasmålningar liksom de två ros-fönstren ovanför norra och södra ingången. De gamla bänkdörrarna blev panel runt innerväggarna.

1965-66 var det åter dags för en kyrkorestaurering. Bl a lades då värmeslingor in i golvet och predikstolen flyttades fram en pelare. Ett dopkapell inreddes i främre delen av södra sidoskeppet. Detta fick dock senare lämna plats för en kororgel. Ett nytt sidokapell inreddes då på kyrkans norra sida.

Kyrkans symbolspråk

Kyrkoarkitekturen har alltid varit uttryck för kyrkans tro. Falu Kristine kyrka utgör inget undantag. Låt oss se på några arkitekturdetaljer som belyser detta.

De fyra korfönstren är komponerade enligt gammal typologisk tradition, varvid gestalter, platser och händelser i Gamla Testamentet uppfattades som prototyper för Kristus och kyrkan. Mose födelse får sålunda vara en gammaltestamentlig föregångshändelse till Jesu födelse. Moses med lagens tavlor från besöket på Sinai berg förebildar Jesu bergspredikan. Moses och kopparormen blir en typologisk

bild av Jesu död på Golgata. "Liksom Mose hängde upp ormen i öknen, så måste Människosonen upphöjas för att var och en som tror på honom skall ha evigt liv", Joh 3:14. Profeten Jonas, som spys upp på land av den stora fisken, förebådar Jesu död och uppståndelse efter tre dagar.

I rosettfönstret över norra ingången möter vi motivet fågeln Fenix som stiger upp ur lågorna och förebildar därmed Jesu död och uppståndelse. Rosettfönstret på södra sidan har motivet pelikanen, som matar sina ungar med sitt eget blod, vilket är en symbol för Kristus som i nattvarden ger sin lekamen och sitt blod. Rosen, som bildar rosettfönstren, är tystlåtenhetens symbol, kanske till en påminnelse om att i kyrkan går besökaren *sub rosa*, under rosen. Här i kyrkan skall besökaren i förtroende kunna tala ut om sitt hjärtas innersta hemligheter.

Tanken med stjärnvalven var att ge kyrkobesökarna en skönhetsupplevelse, särskilt när skenet från ljuslågorna mötte valven. Men stjärnvalven ingick också i kyrkans symbolspråk, där kyrkobyggnaden var en konkretisering av himlen på jorden, en spegling av det himmelska paradiset. Valvens skönhet och storhet blev en bild av den gudomliga härligheten.

Symboliken i kyrkorummets arkitektur möter vi också i orienteringen av kyrkorummet mot öster – paradiset och den uppgående solens väderstreck. Där i öster stiger solen, en välkänd symbol för Kristus, som uppstått efter att ha besegrat dödens mörker. I öster börjar den nya dagen men också den sista, då Kristus skall komma åter på himmelens skyar. Det är i väntan på den dagen som församlingen firar gudstjänst med blicken vänd mot altaret och himmelens glädje. Framme vid korväggen går gränsen mellan tid och evighet. Bortom koret firar de trogna i alla tider och hela den himmelska härskaran den himmelska måltiden tillsammans med oss. I den mäktiga altaruppsatsen är det framför allt den nedersta tavlan som vill påminna om detta. Den visar nattvardens instiftelse. När församlingen firar mässa sker det alltså tillsammans "med de trogna i alla tider". Altaret är den yttersta delen av det himmelska nattvardsbordet, inskjutet ett stycke i vår egen verklighet.

I kyrkans ursprungliga inredning ingick vid ingången till koret ett genombrutet korskränk av Ewert Friis. I korbågen hängde också ett triumfkrucifix. Allt detta togs bort 1716. Men fram till dess hade i anknytning till förhållandena i Jerusalems tempel dessa föremål berättat att upp till altaret i det allra heligaste går vi "genom Jesus Kristus, vår Herre". Han har öppnat för oss vägen ända in till Guds hjärta.

Jag är här besökare i en annans hus,
och det sägs att det är Guds,
även om jag inte vet varför Gud bygger hus.
Men det är nog för min skull.

MARTIN LÖNNEBO

Altare

Altaret gjordes nytt 1906 av kolmårdsmarmor. Den monumentala altaruppsatsen är skänkt av rådmannen Anthony Trotzig och hans hustru Maria Lemmens 1655 samt utförd av bildhuggaren Ewert Friis. Altaruppsatsen i fyra våningar, burna av kraftiga kolonner, följer den uppbyggnad, som kännetecknar renässansen och i ännu högre grad barockens altarprydnader. Den är med krön och en indragen predella helt anpassad till korets bredd och höjd. Ursprungligen var de skulpterade träytorna omålade men fick 1817 "sin anstrykning af hvit oljefärg". 1905 blev altaruppsatsen föremål för färguppläggning och förgyllning i tidens omilda anda. För de fyra oljemålningarna svarar en nordtysk skola.

Altaruppsatsens målningar och gestalter vill påminna om huvudpunkterna i den kristna tron. Den praktfulla altaruppsatsen har utvecklats ur den låga skärmväggen, *retabel*, vid altarskivans bakre kant. Motivet på retabeln är "Nattvardens instiftande". Altaruppsatsens avdelningar bärs härifrån upp av kolonner med spiralskurna rankor, druvklasar och keruber. Skulpturerna på de olika avdelningarna föreställer apostlarna. På avdelning 1

visas i en oljemålning "Korsfästelsen". Målningen omges av evangelisterna Markus med attributet lejon och Lukas med attributet ox samt ett antal keruber. På avdelning 2 med ornamentik och kartuscher skildrar oljemålningen "Uppståndelsen". Målningen omges ytterst till vänster av aposteln Petrus med attributet nyckel samt ytterst till höger av aposteln Paulus med attributet svärdet. De övriga apostlarna står i nischer. Här möter på väster sida aposteln Tomas med attributet lans samt aposteln Andreas här med det ovanliga attributet ett latinskt kors. På höger sida om målningen står aposteln Taddeus med attributet hillebard och Jakob d ä med attributet pilgrimsstav. Här finns också ett flertal putti (små änglafigurer) och keruber. På avdelning 3 med rik ornamentik möter himmelsfärdsmotivet i oljemålningen samt på vänster sida apostlarna Bartolomeus med attributet kniv och Tomas med attributet vinkelhake och på höger sida apostlarna Filippus med attributet korsstav och Jakob d y med attributet en valkarestång. På avdelning 4 finns oljemålningen "Den yttersta domen" samt på vänster sida apostlarna Simon Ivaren med attributet en såg och Mattias med attributet en bila samt kolonner och keruber. Altaruppsatsens krön

visar Kristus som världshärskaren med korskrönt jordglob omgiven av evangelisterna Matteus med attributet en liten människa och Johannes med attributet en örn.

År 1998 fick kyrkan ett nytt altare med kvadratisk bordskiva, färgsatt i rött och guld. Det är placerat nedanför det gamla koret, närmare församlingen och därmed lättillgängligt också för rörelsehindrade. Placeringen är också en påminnelse om att vi behöver nattvarden som färdkost på vägen till himmelen.

Vid altaret för smärre gudstjänster i norra skeppet hänger sedan 1994 Bengt Olov Källes ikonmålning känd som "Jungfru Maria, Guds moder med Tecknet" (se omslaget sid 3). Ikonens motiv visar jungfru Maria, när hon vid bebådelsen svarar ängeln: "Må det ske med mig som du sagt", Luk 1:38. Ikonmotivet är känt som "Our Lady of the Sign" eller Guds Moder enligt Tecknet" med referens till Jes 7:14.

*Ovan står aposteln Petrus med himmelrikets nyckel:
"Jag skall ge dig nycklarna till himmelriket"
och bakom honom aposteln Tomas med den lans,
med vilken han led martyrdöden.
Oljemålningens motiv är "Den yttersta domen".*

Predikstol

Predikstolen är även den ett verk av nämnde Ewert Friis 1656. Här har Friis biträttts bildsnidaren Jöns Gustafsson från Norrköping. Predikstolen är en gåva av Anthony Trotzig. Enligt inventarieförteckning 1684 var den omålad "hvit" bortsett från ljudtakets insida som var målat ljusblått. År 1827 blev predikstolen vitmålad "i samma smak som Altartaflan". Förgyllningen och färguppläggningsen är så sen som från 1906.

Den magnifika, förgyllda predikstolen påminner i sin bildriktedom om de senmedeltida altarskåpen. I sina reliefskurna fält på korg, trappräcke och dörr berättar den om viktiga händelser i Jesu liv, händelser som härifrån skall förkunnas. Under taket hänger en duva, symbol för den helige Ande. Under korgen finns ett föremål som ibland har tolkats som en vindruvsklase i anknytning till Jesu ord: "Jag är den sanna vinstocken". Men troligare är, att det är frågan om en pinjekotte, som under korsfarartiden var ett tecken till de resande att källans vatten var friskt. På predikstolen påminner den i så fall om psalmens ord: "Här en källa rin- ner, säll den henne finner".

Motiven i predikstolens reliefskurna fält är följande. Dörren: Herdarnas tillbedjan flankerad av Petrus och Paulus och krönt med tre putti med kalk och kors, glob samt gisselpåle. På det högra trappträcket visas Kristus inför Herodes samt Bönekampen i Getsemane. På det vänstra trappträcket visas Tillfångatagande i Getsemane, Gisslandet, Törnekröningen. Runt korgen: Ecce homo, Korsbärandet, Fastnaglandet vid korset, På korset, Nedtagandet, Gravläggningen, Uppståndelsen, Nedstigandet till dödsriket. På pelaren syns det heliga gudsnamnet skrivet med hebreiska bokstäver. Ljudtakets kröns av Kristus, den uppståndne, med segerfana i handen.

Dopfunt

En äldre dopfunt från 1600-talet tillverkad av stenhuggaren Simon Hack i Boda har funnits. År 1906 fick kyrkan en ny av arkitekt Carl Möller ritad dopfunt, med drag från barock och rokoko, av finhuggen och delvis blankpolerad kolmårdsmarmor samt försedd med lock och fat av driven och polerad mässing.

Ordet funt kommer av det latinska *fons*, som betyder källa. I den källan blir vi genom dopet delaktiga i den tillkommande tidsåldern för att där vandra i ett nytt liv (Joh 3:5f).

Den vita dopdräkten, som ofta kommer till användning, skall med sin ovanligt stora längd påminna att dopet är något som man skall växa i. Påskljuset, försett med Kristi monogram A och Ω, är en påminnelse om att dopet är fast förankrat i evangeliets centralpunkt, Kristi död och uppståndelse.

Ljuskronor

Med den ökande läskunnigheten i socknen från senare delen av 1600-talet kom behovet av bättre belysning i kyrkan. Mässingskronor, med från en mittstam utgående ljusarmar, anskaffades. Mittstammens avslutande glob försågs i förekommande fall med inskrift med namn på givaren. Sammanlagt finns i kyrkan inte mindre än elva numera elektrifierade ljuskronor. De gamla ljuskronorna av mässing led svår skada av roströken från stadens många hyttor och masugnar och 1823 såldes flera av de skadade kronorna. Nya kronor i barockstil – en med 64 ljusarmar, en med 36 ljusarmar och en med 23 ljusarmar – kom till 1844 och senare. Den yngsta ljuskronan är från 1950 och har 64 ljusarmar. Den är en kopia av ljuskronan från 1844. På dess glob återfinns bibelordet: "Jesus sade: Jag är världens ljus".

Kyrkans enda ljuskrona från 1600-talet är den med 20 ljusarmar i två rader. Den skänktes av Karl X Gustav och är sannolikt ett krigsbyte. Att den räddades undan försäljning 1823 beror förmodligen på att den ansågs vara "av vit metall". Denna krona är den enda som inte är elektrifierad. Den hänger i andaktsrummet i norra skeppet.

Kyrkans altarljus och ljuskronor fyller, utom sin praktiska funktion, också en symbolisk. De vill påminna om det himmelska ljuset, om bönen låga och om det heligas närvaro.

Silver

Altaret är centrum i kyrkan. Här är skärningspunkten mellan himmel och jord. Altaret har en klar anknytning till det bord i salen i övervåningen, där Jesus instiftade nattvarden. Nattvardskärlen är kalk, patén, vinkanna och oblatask. Dessa föremål är altarets främsta och egentliga prydnad och därför konsthantverk av hög klass.

I kyrkans äldsta inventarium från 1672 upptas "en stor förgylld kalk" med patén. Den har en nod och en fot, som är 6-passformade och troligen tillverkade under 1500-talets förra hälft. På nodens sex romber finns pålödda gjutna mans- och kvinnofigurer i bröstbild. Den helförgyllda paténen har på brädden ett ringkors.

Av vinkannor äger Kristine kyrka fyra av vilka tre är i barockstil. Ett förnämligt konsthantverk är den päronformade kannan från 1659. Den är försedd med bladornament på lock och fot och med tre reliefer föreställande Dopet, Nattvarden och Getsemane. På locket ligger Gudslammet med fana. Oblatasken är från 1677 och är helförgylld. På locket ligger lammet med fana.

Under årens lopp har nya nattvardskärl tillkommit. De senaste är en kalk med patén från 1998 och en oblatask från 2011. Båda har den i Falun verksamme silversmeden Staffan Nilsson som upphovsman. Oblatasken är helförgylld och har på locket liksom den invändigt förgyllda kalkens nod ornament i den djupblå mineralen lapis lazulu (se bilden). Kyrkan äger också ett flertal sockenbudstyg i silver att användas vid nattvardsgång, i hemmet eller på sjukhus.

Textilier

Kyrkan äger ett stort antal förnämliga textilier från både äldre och nyare tid. Den röda korkåpan från 1666, tillverkad av Karin Hansdotter i Falun, ger ett senmedeltida intryck med broderade framställningar av apostlarna och korsfästelsen på brämet respektive ryggskölden. En modern korkåpa har tillverkats 1978 av ateljé Libraria i Stockholm. Korkåpan är ett högtidsplagg, som brukas utanför mässans ram vid kyrkliga förrättningar som dop, vigsel och konfirmation.

Jämnårig med den gamla korkåpan är den vita mässhaken av siden med reliefbroderier i guld, silver och silke. Mässhaken är det förnämsta kyrkliga plagget. Det går tillbaka till den äldsta kristna tiden och har sin förebild i den antika manteln, som Jesus bar. Tanken med bruket av mässhaken är att prästen skall framträda som Kristi tjänare, "i hans stad och ställe", som ett gammalt uttryck lyder.

Röda och svarta sammetsmässshakar finns från 1785, 1826, 1829 och 1867. Under 1800-talet användes vanligen endast två liturgiska färger, nämligen rött och svart. Under 1900-talet har tillkommit för sin tid moderna mässshakar i samtliga liturgiska färger. Broderierna på de äldre mässshakar-na visar kors i breda silverband samt Gudstriangeln med strålar och törnekronan.

Mässshaken från 1982 är vit och har på ryggsidan fem broderade bilder med motiv ur Jesu liv. Den senaste mässshaken från 2004 är violett. Från senare tid finns stolor, breda band som symboliserar Kristi ok (Matt 11:29f) i samtliga liturgiska färger. I Kristine kyrka finns en stola bevarad från 16/1700-talet. Andra äldre textilier är ett antal kalkkläden och bokdynor samt en rikt broderad röd kollekthåv från 1600-talet.

Orglar

Den åldrige, tyske orgelbyggaren Georg Spette åtog sig 1650 att bygga en orgel med en utsmyckning som skulle motsvara den på Storkyrkans nya orgelverk. År 1657 ersattes han dock av en yngre orgelbyggare, mästare Frans Boll, som byggt orglarna i Jakobs kyrka och Riddarholmskyrkan. Trettio år senare byggdes orgeln om av den store mästaren Johan Herman Cahman. 23 år senare behövde orgeln ånyo åtgärdas. Denna gång av Johan Niclas Cahman. Den orgeln var i bruk ett och ett kvarts sekel innan en ny orgel, 1854-1856, byggdes av Gustaf Andersson i Stockholm.

Vid den stora restaureringen av kyrkan 1905-1906 byggde firma E A Setterquist & Son den nuvarande stora läktarorgeln om 30 stämmor. Den romantiska orgeln, som är helt i originalskick, restaurerades år 1979-80 av Magnussons orgelbyggeri, Mölnlycke.

Magnussons orgelbyggeri fick också bygga den magnifika "barockorgeln" längst framme i södra sidoskeppet. Den har 30 stämmor och togs i bruk 1982. Denna orgel är ett försök att rekonstruera den orgel, som Johan Niclas Cahman byggde i Kristine kyrka 1724. Av orgelns ca 1900 pipor är nära 300 från 1724 års originalorgel. De övriga är i varje detalj byggda i så nära anslutning som möjligt till Cahmans principer. Orgelfasaden är ett verk av Carl-Gustaf Lewenhaupt och gjord med djup kännedom om Cahmans principer och efter noggranna mätningar av olika Cahmansfasader.

Ovanför spelbordet läses: MIN SJÄL / PRISAR STORLIGEN / HERREN.

Klockor

Kyrkans första torn med dess sex klockor och tornur förstördes 1711 av blixtnedslag. Om klockornas koppar heter det att "den öfverflödigt nedrann". I den nuvarande spiran från 1864 hänger tre klockor.

Storklockan, som väger 4.200 kg, har gjutits om flera gånger och senast 1882. Än finns kvar dess gamla inskrift från 1695: ATT MINNA HJERTAT PÅ SIN GUD / MED BÖN ÅKALLA, ATT SAMMANROPA / HJELP, NÄRELD VILL ÖFVERFALLA / ATT BÅDA DET EN SJÄL FRÅN KROPPEN / TAGS TILL GUD / ATT LIK I JORDEN GÖMS / DET TECKNAS MED MITT LJUD. Klockans slagton är A⁰.

Mellanklockan, som väger 2.130 kg, göts första gången 1737 och blev omgjuten 1896. Dess slagton är C¹. Den har på norra sidan följande inskrift: ETT HAR JAG BEGÄRT AF HERREN DEREFTER SÖKER JAG: / ATT JAG MÅ BO I HERRENS HUS I ALLA MINA LIFSDAGAR / FÖR ATT SKÅDA HERRENS LJUFLIGHET OCH BEGRUNDA I HANS TEMPEL / PS: 27:4.

Lillklockan, som väger 1.130 kg, har även den gjutits om flera gången. Efter omgjutningen 1791 kallades den för "Böneklockan". Dess slagton är Fiss¹. Den blev senast omgjuten 1849. Runt dess hals står: MITT HUS ÄR ETT BÖNEHUS ALLOM FOLKOM, ESAIA 56:7.

I tornet finns också den ej längre använda Vårdklockan från 1719 samt Timslagsklockan och Kvartslagsklockan för tornuret, bägge gjutna 1713. Slagklockorna är helt grunda, snarlika kopparkittlar och utan kläppar.

Kyrkogård

Runt kyrkan ligger den, av murar inhägnade, nu ej längre brukade kyrkogården. Inne i kyrkan kunde i äldre tid högreståndspersoner köpa sig en gravplats. Kyrkolagen föreskrev att dessa gravar skulle ligga tre alnar under golvet och på grund av liklukten vara väl tillslutna. Den sanitära olägenheten med gravar under kyrkgolvet blev med tiden betydande inte bara i Kristine kyrka – där finns mer än 60 kända gravar – utan problemet togs upp vid 1799 års riksdag. Ett totalförbud mot begravingar inne i kyrkorna kom genom ett kungligt brev 1815. Då hade redan gravsättningarna sedan länge upphört inne i Kristine kyrka.

Ett minne av de gamla begravingarna i kyrkan är de många epitafierna, minnestavlorna över de döda, och begravningsvapnen inne i kyrkan. Sevärda är begravningsvapnet över landshövdingen Gustaf Duwall i norra sidoskeppet och över presidenten i Bergskollegium Nils Gripenhielm i södra sidoskeppet samt epitafiet i koret över bergsrådet Anton von Schwab.

Litteratur

Carl Möller i Kult och konst 1907.

Karl-Gustaf Hildebrand: Falu stads historia till år 1687, 1946.

Gunnar Ekström/Erik Lundgren: Kristine kyrka, 1974.

Gunnar Redelius: Falu Kristine kyrka, 1993.

Gerda Boëthius: Sveriges kyrkor, band II, häfte 1, 19??.

Barbro Flodin: Murmästaren Hans Ferster – verksamheten i Sverige 1634-1653, 1974.

Hans Rabén: Träskulpturer och snickarkonst, 1934.

Carl Henrik Martling: Den talande tystnaden, 1987.

För sakkunnig granskning har Bengt Ingmar Kilström och Mats Bergman svarat.

Nr 70. Västerås stifts kyrkobeskrivningskommitté.

Andra reviderade upplagan.

Fotograf: OneHouse samt Johan Dahl (sid 1 och 6) och Sune Garmo sid 5, 10 och 15.

Grafisk form och produktion: Nils Åberg, Nordreklam AB, Rättvik.

Tryck: TMG Sthlm AB, Stockholm 2014.

ISBN 978-91-979979-5-8